

บทบาทและกิจการทหารเรือไทย

สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

นางสาวมลิวลัย คงเจริญ

003594

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๓

1624114A

2

THE ROLES AND ACTIVITIES OF THE ROYAL THAI NAVY

UNDER THE ABSOLUTE MONARCHY

Miss Maliwan Khongcharoen

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1974

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....
สมาน งามไวท.

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.....*สมาน งามไวท.* ประธานกรรมการ

.....*สมาน งามไวท.* กรรมการ

.....*วิบูลย์ งามไวท.* กรรมการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย พลเรือตรี ประพัฒน์ จันทวีรัช

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : บทบาทและกิจการทหารเรือไทยในสมัยราชาธิปไตย

ผู้ช้ : นางสาว มลิวลัย กงเจริญ

แผนกวิชา : ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา : ๒๕๑๗

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งที่จะค้นคว้ารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและกิจการทหารเรือไทยว่ามีความเป็นมาอย่างไรในอดีต เพื่อจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทะเลอาณาเขตกับอำนาจทางเรือของประเทศ สืบสาวถึงการเจริญเติบโตของกองทัพเรือไทย ทั้งทางด้านตัวบุคคล วัตถุและจิตใจ วิเคราะห์บทบาทของทหารเรือไทยทั้งในยามสงบและยามสงคราม นอกจากนี้ ก็ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้ไทยไม่อาจมีกองทัพเรือที่มีสมรรถภาพพร้อมที่จะป้องกันประเทศได้เต็มที่ตามหลักวิชาและโครงการที่วางไว้

การวิจัยแบ่งออกเป็น ๕ บท โดยมีบทนำ และบทสรุปวิเคราะห์อยู่ต่างหาก บทนำกล่าวถึงความสำคัญของเรื่อง วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย ตลอดจนวิธีดำเนินการวิจัยและประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย บทที่ ๑ เกี่ยวกับกำเนิดของกองทัพเรือ เป็นประวัติการพัฒนากองทัพเรือไทย ตั้งแต่ก่อนแยกตัวจากทหารบก ได้เน้นที่ลักษณะเรือรบ และการยกทัพเรือไปทำสงครามในสมัยโบราณ จนกระทั่งได้รวบรวมกรมกองต่าง ๆ ตั้งขึ้นเป็นกรมทหารเรือ บทที่ ๒ เป็นบทพิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาองค์บุคคลของทหารเรือไทย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากองทัพเรือ ทั้งได้ศึกษาข้อดีและข้อเสียในการเกณฑ์บุคคลเข้าเป็นทหารเรือ และการจ้างชาวต่างประเทศเข้ารับราชการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับกองทัพเรือ หายบทใดกล่าวถึงการสร้างนายทหารชั้นสัญญาบัตรและประทวน บทที่ ๓ ได้แจกแจงการจัดระเบียบราชการบริหารในกองทัพเรือ การเสริมสร้างกำลังทางเรือ

และการทหารเรือ รวมทั้งการจัดการป้องกันประเทศทางคานทะเลด้วย บทที่ ๔ ศึกษา
บทบาทของทหารเรือในยามสงบ เช่น การรักษาความสงบภายในประเทศ ช่วยเหลือ
ทางด้านการศึกษา สังคม และเศรษฐกิจ บทที่ ๕ กล่าวถึงบทบาทของทหารเรือไทยใน
ยามสงคราม ตัวอย่างเช่น การปะทะกับเรือรบฝรั่งเศสที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ใน ร.ศ.
๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) อย่างละเอียด และรักษาความเป็นกลางของไทย จนกระทั่งประเทศ
สงครามเขารวมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ต่อจากบทที่ ๕ เป็นบทสรุปและ
วิเคราะห์.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THESIS TITLE : The Roles and Activities of the Royal Thai Navy
under the Absolute Monarchy.

NAME : Miss Maliwan Khongcharoen

DEPARTMENT : History

ACADEMIC YEAR : 1974

ABSTRACT

The purpose of this thesis aims at collecting data concerning the roles and activities of the Royal Thai Navy in the past in order to make a study of the relations between territorial waters and the naval power of the country. An investigation will further observe the growth and expansion of the Royal Thai Navy in terms of personal, material and spiritual matters. It also analyzes the roles of Thai Navy in times of war and peace as well. Besides, an analysis will focus upon causes which hamper Thailand to possess a powerful naval force for her own defence as theoretically planned.

Excluding the foreword and analytic conclusion, the research consists of five chapters. The foreword will discuss about the significance of the topic, its objective and scope of the research, including the research method and benefits of the study. The first

chapter is about the inception of the Royal Thai Navy, its historical development prior to its separation from the army with particular focus on the ancient men-of-war. The chapter will eventually end when the Navy reached the departmental status by grouping of various divisions. The second chapter discusses about the naval personal problems which exhibit as an impediment to the growth and development of the Navy. The advantages and the disadvantages of recruiting Thai crews and hiring foreign officers to develop the naval force will be investigated. The chapter closes with the appointment of high ranking officers in the Navy. The third chapter will reveal how an administrative function works, how the Navy enlarges and takes part in the defence of the country. The fourth chapter investigates the Navy's various roles during the peaceful period such as keeping law and order, assisting in educational, social and economic development. The fifth chapter describes its wartime roles in particular. The illustration was the engagement with the French warships at the mouth of the Chao Phya River in 1893. Thailand neutral position and an eventual declaration of war by the Allies side in World War I will be finally analyzed. Then the thesis ends with some analytic conclusion.

คำนำ

ผู้เขียนได้ตั้งใจศึกษาวิจัยเรื่องนี้ด้วยความหวังว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบทบาทของทหารเรือไทย ในขณะเดียวกันก็ต้องการจะรวบรวมประวัติศาสตร์ไทยค่านการทหารซึ่งยังขาดแคลนอยู่ และเนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนประกอบของการศึกษาปริญญาโทของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงมีความหวังอีกส่วนหนึ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อนิสิตในการอ่านประกอบหลักสูตร

ความผิดพลาดบกพร่องนั้น ผู้เขียนตระหนักดีว่ามีอยู่แน่ แต่เมื่อไม่ได้แก้ไข เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือหลงตาไป ต้องขออภัยไว้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ช่วยให้การศึกษาเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พลเรือตรี ประพัฒน์ จันทวิรัช ผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ ซึ่งทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องในข้อเขียนนี้โดยตลอดมา ทั้งยังได้ให้ความอนุเคราะห์ในด้านเอกสารอ้างอิง และการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วย ศาสตราจารย์ รong ศยามานนท์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี คุ้ม ได้กรุณาตรวจแก้ไขสำนวนภาษา ตลอดจนให้คำแนะนำในส่วนรายละเอียดต่างๆที่ผู้เขียนยังบกพร่องอยู่ พระมหาบุญช่วย พลเรือตรี แชน บัจจุสานนท์ และคุณ ณัฐฉิ สุธิสสงคราม ได้กรุณาให้ผู้เขียนได้อ่านและพิมพ์เอกสารอ้างอิง

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้รับความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ จากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ และห้องสมุดราชนาวิกสภา จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ส่วนหนึ่งของการศึกษานี้สำเร็จได้โดย คุณ สุวรรณ แดงแก้วฟ้า ซึ่งให้กำลังใจ และมีส่วนผลักดันการศึกษาของผู้เขียนตลอดมา และคุณ เกียรติ กับ คุณ สมร คงเจริญ ที่กรุณาส่งเสริมทั้งกำลังใจ กาลังใจ ตลอดจนกำลังใจทรัพย์อย่างเต็มที่

ความดีจากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอบอบให้แก่บิดามารดาบังเกิดเกล้าของผู้เขียน รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกท่านที่กล่าวนามมาแล้ว.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
คำนำ	ฉ
รายการแผนภูมิประกอบ	ณ
รายการตารางประกอบ	ญ
รายการภาพประกอบ	ฉ
บทนำ	๑
บทที่ ๑ กำเนิดกองทัพเรือ	๔
การพัฒนากองทัพเรือให้เป็นแบบสากล	๑๑
บทที่ ๒ กำลังพลของกองทัพเรือ	๔๘
บุคคลที่เกณฑ์มาเป็นทหารเรือในสมัยต่างๆ	๔๘
ชาวต่างประเทศในกิจการทางทะเลของไทย	๘๓
การศึกษาของทหารเรือ	๑๐๓
บทที่ ๓ การพัฒนากองทัพเรือ	๑๒๖
การจัดระเบียบราชการบริหารในกองทัพเรือ	๑๓๕
การเสริมสร้างกำลังทางเรือและการทหาร	๑๘๐
การพาณิชย์นาวีของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า- เจ้าอยู่หัว	๒๒๐

บทที่ ๔	บทบาทของทหารเรือในยามสงบ	๒๓๓
	บทบาทในการรักษาความสงบภายในประเทศ	๒๓๖
	บทบาทในค่านการศึกษา	๒๖๐
	บทบาทในค่านสังคมและวัฒนธรรม	๒๖๑
	บทบาทในค่านการ เศรษฐกิจของประเทศ	๒๖๒
	บทบาทในค่านการป้องกันประเทศ	๒๖๕
	บทบาทของทหารเรือเกี่ยวกับการบริหารประเทศ	๒๗๒
บทที่ ๕	บทบาทของทหารเรือในยามสงคราม	๒๘๔
	บทบาทของทหารเรือเมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส -	
	ใน ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖)	๒๘๖
	บทบาททหารเรือไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑	๓๒๓
	บทสรุปและวิเคราะห์	๒๔๒
	บรรณานุกรม	๓๕๔
	ภาคผนวก	๓๖๗
	ประวัติการศึกษา	๓๗๔

รายการแผนภูมิประกอบ

	หน้า
แผนภูมิที่ ๑ แสดงการจัดราชการในกรมทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๓๕.....	๑๔๓
<i>ส่วน</i>	
แผนภูมิที่ ๒ แสดงการจัดราชการในกรมทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๔๖.....	๑๔๖
<i>ส่วน</i>	
แผนภูมิที่ ๓ แสดงการจัดราชการในกรมทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๔๗.....	๑๕๐
<i>ส่วน</i>	
แผนภูมิที่ ๔ แสดงการจัดราชการในกระทรวงทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๕๓.....	๑๕๓
<i>ส่วน</i>	
แผนภูมิที่ ๕ แสดงการจัดราชการในกระทรวงทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๕๖.....	๑๕๕
<i>ส่วน</i>	
แผนภูมิที่ ๖ แสดงการจัดราชการในกระทรวงทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๖๕.....	๑๖๓
<i>ส่วน</i>	
แผนภูมิที่ ๗ แสดงการจัดราชการในกระทรวงทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๗๔.....	๑๖๔
<i>ส่วน</i>	

รายการตารางประกอบ

	หน้า
ตารางที่ ๑	เปรียบเทียบจำนวนหนังสือรับสั่งในพ.ศ.๒๔๔๖และ๒๔๔๗..... ๑๖๖
ตารางที่ ๒	แสดงงบประมาณกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๔๔๑ ถึง ๒๔๔๖.... ๑๘๒
ตารางที่ ๓	เปรียบเทียบการจ่ายเงินสำหรับการทหารของประเทศต่างๆ... ๑๘๔
ตารางที่ ๔	แสดงจำนวนเรือตามโครงการ เสริมสร้างกำลังทางเรือ - พ.ศ.๒๔๕๓ ๑๘๓
ตารางที่ ๕	แสดงยอดเงินทุนพิเศษสำหรับการสร้างกองทัพเรือตามโครงการ ๑๘๖
ตารางที่ ๖	แสดงจำนวนเงินรายจ่ายประจำปี ๑๘๖
ตารางที่ ๗	แสดงกำลังพลในกองทัพเรือ พ.ศ.๒๔๖๘ ๒๑๗
ตารางที่ ๘	แสดงงบดุลของบริษัทพาณิชย์นาวีสยาม ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึง - กิจการ (พ.ศ.๒๔๖๑ - ๒๔๖๔) ๒๒๗
ตารางที่ ๙	แสดงกำลังรบทางเรือของไทยและฝรั่งเศส ใน ร.ศ.๑๑๒ ... ๓๑๘
ตารางที่ ๑๐	แสดงจำนวนคนตายและบาดเจ็บ ภายหลังจากการปะทะกันที่ - ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ๓๒๐
ตารางที่ ๑๑	แสดงรายชื่อเรือเชลยที่ทหารเรือยึดไว้ได้ใน พ.ศ.๒๔๖๐ พร้อมทั้ง - ชื่อใหม่ ๓๓๓

รายการภาพประกอบ

	หน้า
๑. พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๓
๒. พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๓๔
๓. ภาพ พลเรือโท พระยาชลยุทธโยธินทร์	๕๐
๔. ลายพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่เสด็จทรงเปิดโรงเรียนนายเรือ ร.ศ. ๑๒๕	๑๑๘
๕. พระรูป พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์..	๑๓๐
๖. พระฉายาลักษณ์ จอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต...	๑๓๘
๗. เรือพระที่นั่งเวสชาติ	๑๘๖
๘. เรือรบหลวงพระร่วง	๒๑๑
๙. ลายพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินสกลีบให้จัดเป็นฐานทัพเรือ	๒๖๔
๑๐. พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๗๔
๑๑. แผนที่แสดงการรบที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา	๓๑๐
๑๒. ภาพวาดแสดงเหตุการณ์เมื่อเรือรบไทยต่อต้านเรือรบฝรั่งเศส ในร.ศ. ๑๑๒	๓๑๖
๑๓. ภาพวาดแสดงเหตุการณ์เมื่อเรือรบฝรั่งเศสผ่านแนวป้องกันของไทย เข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยา	๓๑๗

ความสำคัญของเรื่อง

ผู้เขียนมีความตั้งใจไว้ตั้งแต่เริ่มการศึกษาชั้นปริญญาโทมาบัดนี้แล้วว่า จะต้องทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับทางด้านการทหารของประเทศ เพราะในวงการศึกษาศาखाวิชาประวัติศาสตร์ไทยแต่ไหนแต่ไรมา ได้มองข้ามความสำคัญของ "ทหาร" อันถือกันว่าเป็นร้วของชาติและตัวจักรสำคัญสำหรับความอยู่รอดของประเทศ แม้ในการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ชั้นอุดมศึกษาก็ไม่ค่อยจะไต่ถวิลหาพิงถึงนัก ค้วยเหตุประการนี้จึงได้มีผู้รู้ถึงกิจการและบทบาทของทหารน้อยมาก ผู้เขียนเจาะจงที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทและกิจการของทหารเรือไทย เพราะเหตุที่ทหารเรือมีบทบาทเด่นในลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองและมีกิจการที่เกี่ยวข้องกับทะเลอันเป็นประตูมาที่ผู้เขียนเห็นว่าสำคัญที่สุด เป็นทางติดต่อคมนาคมระหว่างประเทศที่สะดวกที่สุด ทั้งเป็นบ่อเกิดแห่งสมุททานุภาพและทรัพย์สินที่ทุกประเทศต้องหวงแหน

ทหารเรือไทยเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญมานานในหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศ แต่ยังไม่เคยมีผู้ใดทำการค้นคว้าวิเคราะห์วิจัยเรื่องราวของทหารเรือไว้อย่างละเอียดมาก่อน จะมีอยู่บ้างที่นายทหารเรือเขียนขึ้น ก็เป็นเพียงทหารเรือในทัศนะของทหารเรือเท่านั้น มีการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งก็แต่เพียงบางแง่บางมุมเท่านั้น เช่น ยุทธวิธีการรบทางเรือ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนก็ได้อาศัยเป็นประโยชน์ในการวิจัยด้วย

ค้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นสมควรที่จะศึกษากิจการและบทบาทของทหารเรือในสมัยราชาธิปไตยอย่างละเอียด โดยวิเคราะห์ไปในแนวว่า ทหารเรือมีวิวัฒนาการขึ้นมาอย่างไร เคยมีบทบาทสำคัญอย่างไรบ้าง และเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใดต่อประเทศในขณะนั้น

วัตถุประสงค์และขอบเขตของภาารวิจัย

ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์จะศึกษาและวิเคราะห์วิวัฒนาการของกิจการทหารเรือ ทั้งวิเคราะห์วิจัยบทบาทของทหารเรือเท่าที่ไ้ปฏิบัติมาแล้วในสมัยราชาธิปไตย อย่างไร

ก็ตาม หากจะศึกษาเรื่องราวของทหารเรือทั้งหมดอย่างละเอียด ขอบเขตของการศึกษาก็จะกว้างขวางเกินความจำเป็น ผู้เขียนจึงจำกัดขอบเขตที่จะวิจัยเน้นหนักที่กิจการและบทบาทของทหารเรือไทยในสมัยราชาธิปไตยกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นระยะเริ่มก่อตั้งและเจริญเติบโตของการทหารเรือไทยจนกระทั่งมีฐานะมั่นคงมาจนตรามเท่าทุกวันนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประการที่ ๑ จะได้ทราบถึงกิจการและบทบาทของทหารเรือไทยตั้งแต่เริ่มตั้งอย่างละเอียดทุกแง่มุม อันไม่เคยเป็นที่ทราบแพร่หลายมาก่อน

ประการที่ ๒ ทำให้มีโอกาสทราบถึงพระวิริยะ อุตสาหะของเจ้านายบางพระองค์ที่ได้พยายามขมิ้มเขม่นเร่งรัดให้ทหารเรือของชาติมีสมรรถภาพและประสิทธิภาพดีขึ้นจนสามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ สำเร็จความที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริไว้

ประการที่ ๓ ทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้ทหารเรือทุกชาติมีลักษณะเฉพาะที่คล้ายคลึงกันทั้งในด้านการกระทำ สัญญลักษณ์ ความหนักคิดและนิสัยใจคอ

ประการสุดท้าย ทำให้ทราบถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้กิจการทหารเรือไทยไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร

วิธีการในการวิจัย

เมื่อได้รับอนุมัติชื่อเรื่องแล้ว ผู้เขียนได้วางโครงสังเขปอย่างคร่าว ๆ ว่าควรเขียนเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง โดยอาศัยภูมิหลังจากที่เคยอ่านเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) มาบ้าง ขั้นตอนมาก็ค้นคว้าหาข้อมูลโดยละเอียดจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระราชหัตถเลขา หนังสือกรมบังคับหมู่ รายงานของหน่วยราชการต่าง ๆ ประกาศและแจ้งความในราชกิจจานุเบกษา พระราชบัญญัติข้อบังคับต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารชั้นทุติยภูมิอื่น ๆ เช่น หนังสือและบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ รวมไปถึงหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นประกอบด้วย

แล้วผู้เขียนก็ได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาแยกแยะเป็นหัวข้อ โดยพิจารณาถึงคุณภาพของเอกสาร
นั้นอย่างละเอียดรอบคอบ นอกจากนั้นผู้เขียนก็จะนำข้อมูลต่างๆมาเรียบเรียงตามโครงเรื่องที่
กำหนดไว้ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง พร้อมกับได้วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆเหล่านั้นอย่างถี่ถ้วน
ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขั้นสุดท้าย ได้ตรวจแก้ จัดพิมพ์และทำรูปเล่มดังที่ปรากฏอยู่นี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย